

บทที่ 1

บทนำ

ความเข้ามาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่เขตอำเภอสันป่าตอง และกิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่เกษตรกรสามารถใช้ปลูกหอมเวียนได้ตลอดทั้งปี ลักษณะการผลิตด้านการเกษตร เริ่มต้นจากถั่วเหลืองตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเมษายน ข้าวนาปรังจากเดือนเมษายนถึงสิงหาคม ข้าวนาปีจากเดือนมิถุนายนถึงธันวาคม หอมหัวใหญ่จากเดือนสิงหาคมถึงเมษายน และหอมแดงจากเดือนตุลาคมถึงเมษายน เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนที่เกษตรกรได้รับพบว่า เกษตรกรมีรายได้สุทธิจากปลูกหอมหัวใหญ่มากที่สุด คือมีรายได้สุทธิ 10,000.00 บาทต่อไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับการปลูกข้าวนาปรังหรือนาปี ซึ่งมีรายได้สุทธิอยู่ระหว่าง 1,000.00-1,260.00 บาทต่อไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2535) ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกหอมหัวใหญ่เพื่อเป็นพืชที่สร้างรายได้หลักให้แก่ครอบครัว ทั้งยังมีการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เพื่อรองรับและจัดการด้านการผลิตและการตลาดที่เน้นการส่งออก โดยมีเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่เข้าร่วมเป็นสมาชิกจำนวน 2,101 คน ดำเนินงานโดยแบ่งสมาชิกออกเป็น 65 กลุ่ม สมาชิกสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จำกัด เป็นเกษตรกรในพื้นที่กิ่งอำเภอแม่วางจำนวน 1,828 คน ที่เหลือเป็นเกษตรกรในเขตตำบลบ้านกาด อำเภอสันป่าตอง จำนวน 273 คน

ในปี พ.ศ. 2530 พบว่า มีการปลูกหอมหัวใหญ่ในพื้นที่กิ่งอำเภอแม่วาง 6,059.725 ไร่ นับว่าเป็นพืชที่มีพื้นที่ปลูกมากเป็นอันดับ 3 รองจากพื้นที่ปลูกข้าวนาปี และนาปรังตามลำดับ หอมหัวใหญ่จึงนับเป็นพืชเศรษฐกิจที่เป็นรายได้หลักที่สำคัญอีกพืชหนึ่งในกิ่งอำเภอแม่วาง และอำเภอสันป่าตอง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้นำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้า

มาใช้ในการปลูกหอมหัวใหญ่ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างแพร่หลาย (ทวีวัฒน์, 2534)

ปริมาณการขายสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของสหกรณ์การเกษตรสันป่าตองจำกัด ซึ่งสมาชิกของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง สามารถเป็นสมาชิกได้ ในปี พ.ศ.2535 นั้น มีปริมาณการขายสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งสิ้น 3,102,977.00 บาท โดยแยกชนิด ออกเป็น ยาคูมและฆ่าหญ้า 1,499,740.00 บาท ยาฆ่าแมลง 768,792.00 บาท ยาฆ่า เชื้อรา 384,861.00 บาท และอื่น ๆ เช่น ฮอร์โมนอาหารเสริม 459,572.00 บาท ในส่วนปริมาณการขายสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตองจำกัด ในปี 2535-2536 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการนำสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาจำหน่ายในฤดูการ ปลูกหอมหัวใหญ่มียอดจำหน่ายทั้งสิ้น 141,300.00 บาท ซึ่งการใช้สารป้องกันและกำจัด ศัตรูพืชดังกล่าว มีแนวโน้มว่าจะมีการเพิ่มปริมาณและชนิดมากขึ้น เนื่องจากมีการแข่งขัน กันในระหว่างผู้ผลิต และมีการโฆษณาเผยแพร่ แนะนำสารกำจัดศัตรูพืชชนิดใหม่มาให้ เกษตรกรลองใช้เกือบทุกปี

นอกจากนี้ทวีวัฒน์ (2534) ยังพบอีกว่าเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าว ร้อยละ 99.08 ใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูหอมหัวใหญ่ เพื่อป้องกันและกำจัด แมลงศัตรูหอมหัวใหญ่ เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ร้อยละ 90.35 ใช้สารเคมีป้องกันกำจัด โรคระบาดในแปลงปลูกหอมหัวใหญ่ เพื่อป้องกันกำจัดโรคระบาด ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูก หอมหัวใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าวยังขาดความรู้ในด้านการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง ในขณะที่เดียวกัน การใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของหอมหัวใหญ่ของ เกษตรกรก็เป็นไปอย่าง อีสุระ โดยปราศจากการติดตามและควบคุมอย่างใกล้ชิดจากนักวิชาการ หากเกษตรกรในพื้นที่ ขาดความเข้าใจและความตระหนักถึงพิษร้ายของการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างแท้

จริง อาจก่อให้เกิดปัญหาพิษภัยที่เกิดจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัวเกษตรกรเอง และอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดังกล่าวด้วย เช่น ปัญหาสารพิษตกค้างในดิน, ในพืช และสามารถถ่ายทอดไปสู่สัตว์น้ำ อื่น ๆ เป็นต้น ในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2536 คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ กิ่งอำเภอแม่วาง จังหวัด เชียงใหม่ ได้ทำการตรวจเลือดของเกษตรกรในเขตอำเภอสันป่าตองและกิ่งอำเภอแม่วาง 21 หมู่บ้านจำนวน 1,712 คน พบว่า เกษตรกรจำนวน 843 คน หรือร้อยละ 49.24 มี สารเคมีกลุ่มออร์แกนโนฟอสเฟตและกลุ่มคาร์บาเมตตกค้างอยู่ในเลือดซึ่งถือได้ว่าเกษตรกร ในพื้นที่ดังกล่าวมีอัตราการเสี่ยงต่ออันตรายจากพิษตกค้างของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็น อย่างมาก

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะศึกษาถึงความตระหนัก เกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ว่ามีความตระหนัก ถึงพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัว เกษตรกร เองและต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงไร และหาความสัมพันธ์ของความตระหนัก เกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัว เกษตรกร เองและต่อสิ่งแวดล้อม โดยถือว่าความตระหนักนั้น เป็นความรู้สึกรับผิดชอบของ บุคคลที่สำนึกถึงสิ่งต่าง ๆ ในปรากฏการณ์ โดยผ่านการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้และความ ตระหนักเป็นองค์ประกอบ อันจะนำไปสู่ความพร้อมที่จะแสดงการกระทำหรือพฤติกรรมต่อไป การศึกษาถึงระดับความตระหนักของเกษตรกร สามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อการปลูกฝังหรือ พัฒนาพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อพิษภัยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะทำให้ เกษตรกรมีความระมัดระวัง ในการ ใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช อีกทั้งมีพฤติกรรม ที่ส่งเสริมรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้คง อยู่และ เป็น ประโยชน์ต่อชนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

2. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และปัจจัยด้านพฤติกรรมการรับข่าวสาร กับความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัวเกษตรกรเองกับความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อม

4. เพื่อศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชในอนาคต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องนี้จะ เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานของรัฐและเอกชน อาทิ หน่วยงานเกษตร หน่วยงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม หน่วยงานสหกรณ์และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนการส่งเสริม หรือแนะนำแนวทางในการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้เกิดความปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรเองและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ในการดำเนินการควบคุมป้องกันอันตรายจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ อายุ ประสบการณ์การปลูกหอมหัวใหญ่ รายได้จากการปลูกหอมหัวใหญ่ ขนาดพื้นที่เพาะปลูก ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชวิธีการอื่น ๆ ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก การเปิดรับสื่อมวลชน และการเข้าถึงสื่อบุคคล

สมมติฐานที่ 2 ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัวเกษตรกรเอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความตระหนักของเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ ซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่สันป่าตอง จำกัด ในพื้นที่กิ่งอำเภอแม่วาง และอำเภอสันป่าตอง ซึ่งได้แก่ ตำบลบ้านแม่ ตำบลทุ่งปี ตำบลทุ่งสะโตก ตำบลทุ่งรวงทอง และตำบลบ้านกาดในเรื่องพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัวเกษตรกรเองและต่อสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 1

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

1. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่

1.1 อายุ

1.2 ประสบการณ์การปลูกหอมหัวใหญ่

1.3 รายได้รวมจากการปลูกหอมหัวใหญ่

1.4 ขนาดพื้นที่ปลูกหอมหัวใหญ่

2. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ได้แก่

2.1 ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

2.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชวิธีอื่น ๆ

3. ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรการรับข่าวสาร ได้แก่

3.1 ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก

3.2 การเปิดรับสื่อมวลชน

3.3 การเข้าถึงสื่อบุคคล

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัวเกษตรกร เองและต่อสิ่งแวดล้อม

สมมติฐานที่ 2

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อ

ตัวเกษตรกรเอง

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

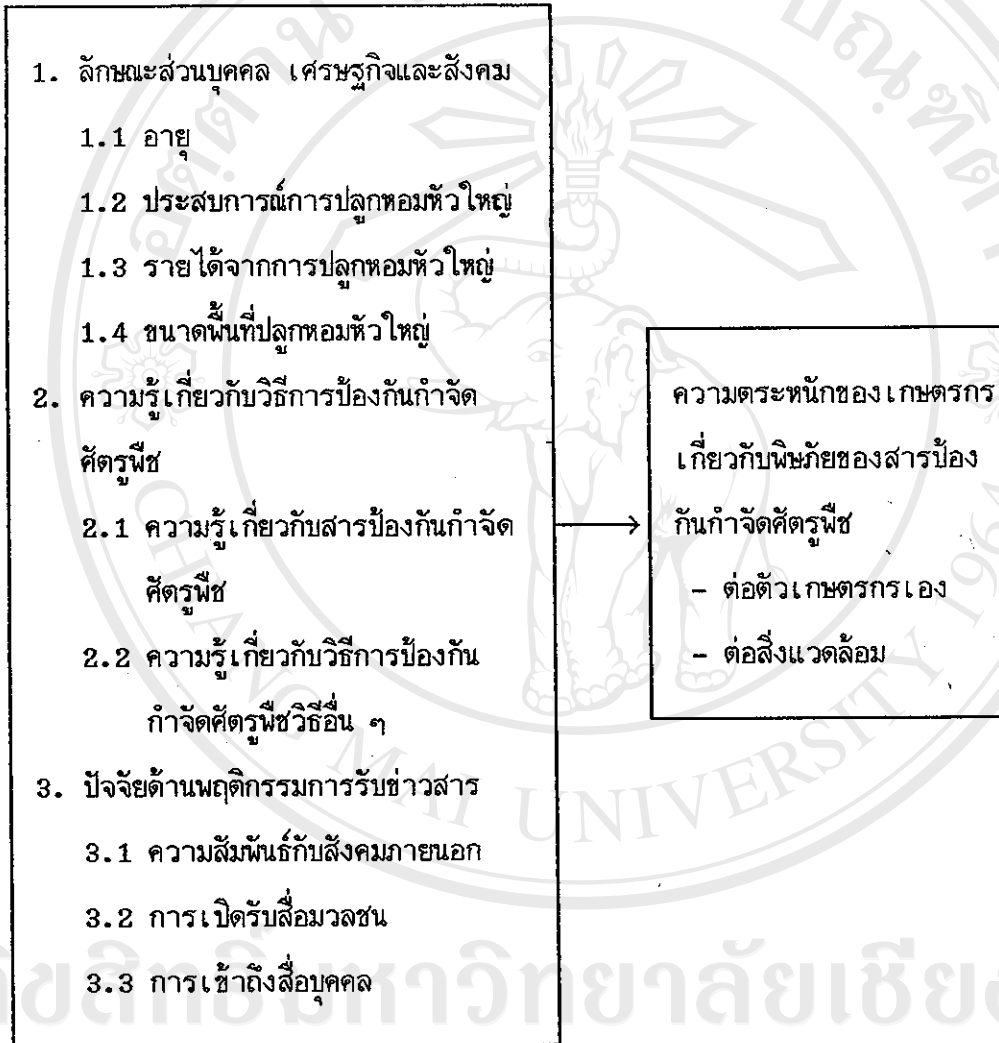
ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ต่อสิ่งแวดล้อม

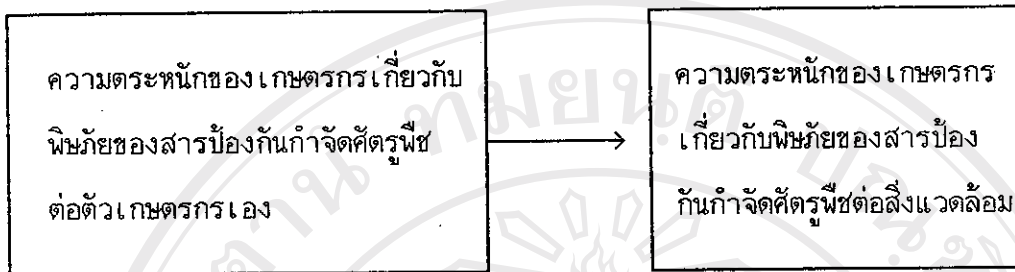
แผนภูมิ 1

แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย

แนวความคิดที่ 1

กรอบแนวคิดที่ 2

นิยามศัพท์

1. สหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ล้านป่าตอง จำกัด หมายถึง องค์กรพิเศษซึ่งอยู่ในประเภทสหกรณ์การเกษตร เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการปลูกหอมหัวใหญ่ โดยสหกรณ์มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักวิธีการสหกรณ์เพื่อดำเนินธุรกิจด้านต่าง ๆ

2. เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ล้านป่าตอง จำกัด

3. สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ล้อมรอบตัวเกษตรกรทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งอาจได้แก่ ธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ดิน น้ำ อากาศ ไฟ ภูเขา เป็นต้น

4. สารป้องกันกำจัดศัตรูหอมหัวใหญ่ หมายถึง สารเคมีที่ใช้สำหรับป้องกัน-กำจัดศัตรูหอมหัวใหญ่ ซึ่งได้แก่ โรค แมลง และวัชพืช

5. พิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ผลกระทบทั้งชนิดเฉียบพลันหรือเรื้อรัง ของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชชนิดใดชนิดหนึ่งที่ทำให้เกิดอันตรายทั้งทางตรงหรือทางอ้อมต่อคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม

6. อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรจนถึงวันสำรวจ

7. ประสบการณ์ในการปลูกหอมหัวใหญ่ หมายถึง จำนวนปีที่เกษตรกรได้ประกอบอาชีพการปลูกหอมหัวใหญ่ โดยวัดเป็นจำนวนปี ตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงวันสำรวจ

8. รายได้รวมจากการปลูกหอมหัวใหญ่ หมายถึง รายได้รวมไม่หักค่าใช้จ่าย ที่ได้จากการปลูกหอมหัวใหญ่ของเกษตรกรในรอบปีที่ผ่านมา (สิงหาคม 2535 - เมษายน 2536)

9. ขนาดพื้นที่เพาะปลูกหอมหัวใหญ่ หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดที่มีหน่วยวัดเป็นไร่ของเกษตรกรที่ใช้ในการปลูกหอมหัวใหญ่ ทั้งที่เป็นของตนเอง หรือเช่าทำ ในช่วงระหว่างสิงหาคม 2535 - เมษายน 2536

10. ความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูหอมหัวใหญ่ ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช และความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืชวิธีอื่น ๆ

10.1 ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้และประสิทธิภาพของสารป้องกันกำจัดศัตรูหอมหัวใหญ่ของเกษตรกร

10.2 ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีอื่น ๆ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูหอยทัวใหญ่ของเกษตรกร โดยใช้วิธีการอื่น ๆ นอกเหนือจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูหอยทัวใหญ่ เช่น การใส่ปุ๋ยหมักเพื่อลดจำนวนไข่เดือนฝอย แทนการใช้สารฆ่าไข่เดือนฝอย การใช้สารสกัดจากพืชธรรมชาติ (สมุนไพร) ฉีดพ่น เพื่อป้องกันแมลงหนอนกระทู้หอม แทนการใช้ยาฆ่าแมลง เป็นต้น

11. ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรรับข่าวสาร หมายถึง การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตร จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่

11.1 ความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรเดินทางออกนอกอำเภอสันป่าตอง และกิ่งอำเภอแม่วางในรอบเดือนที่ผ่านมา

11.2 การเปิดรับสื่อมวลชน หมายถึง จำนวนครั้งในการรับข่าวสารเกี่ยวกับความรู้ทางการเกษตร จากการอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หรืออ่านนิตยสารในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา

11.3 การเปิดรับสื่อบุคคล หมายถึง จำนวนครั้งในการสนทนาความรู้ทางการเกษตร กับญาติพี่น้อง ญาติที่รู้จักต่างอำเภอ เพื่อนบ้านหรือเกษตรกรที่ปลูกพืชแปลงข้างเคียง เจ้าหน้าที่เกษตรทางราชการ พนักงานส่งเสริมของบริษัทฯ และบุคคลอื่น ๆ ในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา

12. ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หมายถึง ความตื่นตัวที่จะรับรู้หรือความฉุกเฉิน หรือการเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อปรากฏการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ดี ที่อาจเกิดขึ้นจากพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อตัวเกษตรกรเองและต่อสิ่งแวดล้อม

13. ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช
ต่อตัวเกษตรกรเอง หมายถึงความตื่นตัวที่จะรับรู้หรือความนึกคิด หรือเกิดจากความรู้อันถึง
พิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่อาจเกิดขึ้น โดยตรงหรือโดยอ้อมกับตัวเกษตรกรผู้ใช้

14. ความตระหนักของเกษตรกรเกี่ยวกับพิษภัยของสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช
ต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึงความตื่นตัวที่จะรับรู้หรือความนึกคิดหรือการเกิดความรู้สึกรับผิดชอบ
ต่อปรากฏการณ์ที่อาจเปลี่ยนไปในทางที่ดีหรือไม่ดี ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการใช้สารป้องกัน -
กำจัดศัตรูพืชที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม